

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1990
FORFATTER:	Frovin Jørgensen
TITEL:	Skattevægring år 1800.
KORT RESUME:	Apoteker Eilschou og købmand Jens Wissing nægter at betale forhøjede bidrag til fattigkassen i Kolding i årene 1799-1801.

Skattevægning år 1800

Af Frovin Jørgensen

Vinteren 1799/1800 var særlig streng for fattigfolk i Kolding. Hvad årsagen hertil var meldes ikke, om det skyldtes klimatiske forhold med store frostgrader, der standsede udearbejdet, eller økonomiske, der med prisstigninger gjorde, at fattigfolk ikke kunne få føden, men nøden var mere udbredt end sædvanlig.

Kolding var et elendigt lille hul »glemt af Gud og Kongen« med 1673 indvånere, hvoraf 40 konstant var under fattigforsorg, fordi de ikke selv kunne skaffe sig føden, gamle, syge og på forskellig måde handicappede. De fik 5 skilling om dagen. Det skulle de ikke komme langt med, men det var heller ikke meningen. De måtte blot ikke dø af det.

Kun nogle få købmænd, der handlede med, hvad folk *skulle* have, havde mere end til det nødtørftige brød. Kommuneregnskabet balancerede med 2500 rdl., og af skatter blev der opkrævet 1600 rdl. Økonomien stod på svageste blus, og derfor skulle der heller ikke ske ret meget, før samfundet gik helt i stå.

Det var det, der skete det år. Folk, som ikke tidligere havde søgt hjælp, »var ved at vansmægte af Hunger og Elendighed. Nøden raserede både blandt Gamle og Unge, og Fattigkassens Midler var opbrugte».

De mest sårbare i datidens samfund var plejebørnene, som omgående blev ramt. Det var børn af forældre, som i nødens stund havde unddraget sig deres forpligtelser ved simpelthen at stikke af, forlade hjem og børn og i hemmelighed rejse til et ukendt sted. Kommunen måtte så tage sig af børnene, der for en vis sum alt efter børnenes alder og evner til at gøre gavn, blev lejet ud til plejeforældre, der her så en chance til at tjene nogle nemme penge. I hårde tider kom de »for-

ladte Børns Plejeforældre og afleverede de dem anbettede Børn med sigende, at de ikke kunne have dem uden betydelig Tillæg«.

Magistraten måtte til at skaffe penge til veje, og den eneste måde, de kunne gøre det på, var at bede borgerne give dem nogle. Den 15. januar 1800 udsendte de fattiges inspektion, som bestod af provst Volquartz, borgmester H. Junghans og rådmand E. Abell, en anmodning til indvånerne i byen om at tegne sig for højere bidrag til fattigkassen, end det, de betalte for indeværende, på den vedhæftede skatteligning for 1799 for at afhjælpe jammeren.

Indvånerne var også meget forstående. Kun byens to rigeste mænd, apoteker Eilschou og købmand Jens Wissing, ville ikke lade sig bevæge til at give mere, tværtimod nægtede de »ved ubeskedne Påtegninger under falsk Foregivende af, at de gav i Løndom».

Den 29. november s.å. anmodede fattiginspektionen atter indvånerne om forhøjet bidrag for næste år og bad dem samtidig meddele, hvem de understøttede privat, for at ingen ved en fejltagelse skulle blive hjulpet to gange. Det havde man ikke råd til. De to ville fortsat ikke bidrage med mere. I stedet satte Eilschou sit bidrag ned fra de sædvanlige 6 til 4 rdl. og nægtede at oplyse, hvem han hjalp.

I 1791 var i Fredericia oprettet en klædefabrik, som indrettede en såkaldt spindeskole i Kolding. Her arbejdede fattige kvinder og børn og spandt på bestilling fra »forskellige Fruer« i byen og kunne derved tjene en del. Kommunen støttede den med 40 rdl. om året, men nu »i den overordentlig dyre Tid lod næsten ingen som tilforn spinde på Bestilling«, hvad yderligere

øgede nøden, og i 1801 blev spindeskolen nedlagt.

Men heller ikke da ville de to rigeste mænd forhøje deres bidrag. Så lidt som at deltage i et arrangement med samme formål i anledning af kongens fødselsdag. I stedet søgte de at hindre andre i at deltage og fik også held med nogle få personer. Andre derimod modstod deres anslag og gav udtryk for deres glæde ved at hjælpe.

Fattiginspektionen tog imidlertid ikke hensyn til Eilschous nedsættelse af sit beløb til 4 rdl. I stedet forhøjede den hans bidrag med 3 rdl., og Wissing fik pålæg om at betale 10 rdl.

Begge blev rasende og nægtede at betale, hvilket dog kun havde til følge, at de blev pantet for beløbet, Eilschou for »nogle instrumenter«, og det var så uheldigt, at dem kunne han ikke undvære i sin virksomhed, så han var nødt til at betale, men gjorde det under protest, og instrumenterne fik han ikke udleveret. Hos Wissing blev udpantet en kedel.

Men nu var de to matadorers tålmodighed opbrugt.

Den 27. juni 1801 skrev Eilschou en rasende klage til stiftamtmand v. Hellfried, der var flyttet til Vejle, for han var ingen and, sagde han med henblik på Ribes mange oversvømmelser og våde klima, som han ikke kunne lide. »I nogle År«, skrev han, »har jeg ladet mig antagne og givet 6 Rdl. årligt, hvilket var hvad jeg kunne give efter min Evne og uvisse Nærings Bedrift, og i forhold til andre af Byens Indvaanere«.

Alligevel havde det behaget magistraten »og de dertil brugte Mænd, thi Hr. Provst Volquartz går i Barnedom« at pålægge ham 3 rdl. og pante ham for det.

Eilschou skældte ud, både over, at han var forhøjet, hvilket var ulovligt, at andre ikke var forhøjet, og atter andre var forhøjet for lidt. Han betalte mere end både kancelliråd Diechmann og kammerråd Malling, og han havde endda ingen »visse Indtægter«. Under disse forhold følte han sig tvunget til at tilstå, »hvad jeg nu ugerne vil«, at i dette Aar havde han egentlig givet Kost til 3 á 4 Fattige og til 2 andre, at han næsten daglig havde uddelt Brød og Brændsel og på 4. Aar givet en

Dags Kost ugentlig til et Barn», hvilket skulle være nok til at overtyde om, hvor mislig og vilkårlig Kolding bys indvånere og borgere behandles og trakteres ved deslige ligninger. Eilschou håbede, at ligningen måtte blive omstødt, og inspektionen alvorligen blive tilholdt at holde sig forordningen efterrettelig. Købmand Wissing klagede 4. juli. Også han havde altid villigt betalt sin fattigskat, men nu var den forhøjet til 10 rdl., og det var for ubilligt. Hans »Nærings Weie« kunne ikke været grund til det, for de var mindre end tidligere. Da var der 7, der handlede. Nu var der 21 – og så uden først at spørge ham. Derfor havde han nægtet, og så var han blevet pantet. Wissing var så gal, at galden flød i stride strømme, og det er næsten umuligt at få en mening ud af, hvad han skrev. Også han ville have andre og gode og redelige mænd til at foretage og fuldføre en ny ligning på fattigskatten.

Det skete nu nok ikke, men de to blev ved. Den 11. juli gjorde inspektionen rede for sagen i en skrivelse, men de kom igen med nye beskyldninger. Blandt andet havde de søgt amtet om nogle ændringer, så det kunne forbydes folk at flytte fra landet eller andre byer til Kolding, hvor de kunne komme til at ligge byen til byrde. Videre havde de klaget over, at fattigskatten stadig forhøjedes.

Den 16. januar 1802 svarede inspektionen igen, og derefter blev der ro om sagen. De skrev: »At Byens Indvaanere overtrygtes af Betlere nægtes. Det er vedtaget, at Byens Indvaanere ikke må uddele Almisser til omvandrende Betlere, og for at forhindre dette, afpatrullerer Vægterne daglig Gaderne«. Klagen skyldes »Klagelystens Ondskab, som aflokke eller aftrøe fleres Underskrift under deres forud forfattede, ugrundede Klage«. Politiet kunne jo ikke jage folk ud af byen, som ikke havde forlangt offentlig understøttelse.

Kilder

Landsarkivet for Nørrejylland: Ribe Bispearkiv. Stiftsøvrighedens sager vedr. købstædernes kirke, skole- og fattigvæsen. Indgåede breve vedr. Kolding 1792-1811 (C4-631).